

رازی و ساخت بیمارستان

برگرفته از: مجموعه کتاب‌های فرزنانگان

واژه‌نامه

کهن: قدیمی ≠ نو، جدید	رازی: اهل ری
گرمابه: حمام	دانشمند: صاحب دانش، عالم ≠ جاهل
طبيب: پزشک	بلندآوازه: معروف، مشهور ≠ گمنام
هوس: میل شدید	زرگر: کسی که با طلا کار می‌کند، طلاساز
نقطه: قسمت، بخش	شوق: اشتیاق
شگفت‌زده: متعجب	کارگاه: محل کار کردن
فاسد: خراب	موفقیت: پیروزی ≠ شکست
تعیین: مشخص کردن	سربلندی: افتخار
محمّدبن زکریای رازی: محمّد پسر زکریای رازی	میهن: کشور

بیشتر بدانیم

انواع کلمه از نظر ساختمان (نوع ساختن)

کلمه‌ها از نظر ساختمان به سه گروه تقسیم می‌شوند:

- ۱- «کلمه‌های ساده»: کلمه‌هایی که فقط دارای یک بخش با معنی هستند و نمی‌توان آن‌ها را به چند بخش تقسیم کرد. مانند: کوه، مادر، کودک، خانه و ...
 - ۲- «کلمه‌های غیر ساده (مرکّب)»: کلمه‌هایی که از دو یا چند بخش با معنی ساخته شده‌اند و می‌توان آن‌ها را به دو یا چند بخش با معنی تقسیم کرد، مانند: گل‌خانه، سفیدرود، سرباز، آشپزخانه و ...
 - ۳- «کلمه‌های غیر ساده (مشتق)»: کلمه‌هایی که از یک بخش بامعنی و یک بخش بی‌معنی به نام «وند» ساخته شده‌اند. وندها به سه گروه تقسیم می‌شوند:
 - الف) پیشوند: که پیش از کلمه‌ی بامعنی آورده می‌شود، مانند: با + هوش، نا + درست، بی + سواد، بر + خورد
 - ب) پسوند: که پس از کلمه‌ی بامعنی آورده می‌شود، مانند: گل + زار، کار + گاه، زر + گر، تهران + ی
 - پ) میانوند: که میان دو کلمه‌ی بامعنی آورده می‌شود، مانند: گفت + و + گو، پی + ا + پی، رفت + و + آمد
- کلمه‌های غیر ساده‌ای که با میانوند ساخته شده‌اند را مشتق مرکّب نیز می‌گویند، زیرا از دو بخش بامعنی و یک بخش بی‌معنی ساخته شده‌اند.

پسوندهای گار و گر

با اضافه کردن پسوندهای «گار و گر» به بعضی از کلمه‌های بامعنی می‌توانیم صفت جدید بسازیم، صفت‌هایی که بر شخص انجام دهنده‌ی کار دلالت می‌کنند و صفت فاعلی نامیده می‌شوند، مانند:

- پرورد + گار ← پروردگار (کسی که پرورش می‌دهد)
 آفرید + گار ← آفریدگار (کسی که خلق می‌کند)
 آموز + گار ← آموزگار (کسی که آموزش می‌دهد)
 زر + گر ← زرگر (کسی که با طلا کار می‌کند)
 مس + گر ← مسگر (کسی که با مس کار می‌کند)
 سفال + گر ← سفالگر (کسی که با سفال کار می‌کند)

نام شعر: خرد رهنمای و خرد رهگشای

نام شاعر: فردوسی

قالب شعر: مثنوی

۲
 کزین برتر اندیشه برنگذرد

۱
 به‌نام خداوند جان و خرد

خرد: عقل، ادراک
 جان: روح، روان
 اندیشه: تفکر
 برنگذرد: بالاتر نرود

معنی ← به نام خداوند صاحب روح و عقل (شعرم را آغاز می‌کنم)، خداوندی که اندیشه و تفکر انسان، بیش‌تر از این قدرت درک و شناختش را ندارد.

تعداد جمله ← ۲ جمله، ۱ فعل حذف شده (آغاز می‌کنم) و ۱ فعل، برنگذرد

۳
 خرد دست گیرد به هر دو سرای

۲
 خرد رهنمای و خرد دلگشای

واژه ← سرا: خانه، مکان

معنی ← عقل و خرد راهنما و دلگشای انسان‌هاست و راه درست را به آن‌ها نشان می‌دهد و به آن‌ها در هر دو خانه (دنیا و آخرت) یاری می‌رساند.

تعداد جمله ← ۳ جمله، ۲ فعل حذف شده و ۱ فعل (گیرد)

۴
 چو خواهی که از بد نیابی گزند

۲
 به دانش گرای و بدو شو بلند

گرای: متمایل شدن، رو کردن
 گزند: آسیب، صدمه

معنی ← اگر می‌خواهی بدی‌ها به تو آسیبی نرسانند، به علم و دانش روی بیاور و به وسیله‌ی علم و دانش به مقام بالا برس.

تعداد جمله ← ۴ جمله، ۴ فعل: گرای، شو، خواهی، نیابی

۱ ز نادان بنالد دل سنگ و کوه
۲ ازیرا ندارد بر کس شکوه

واژه ← شکوه: شوکت، عظمت

معنی ← حتی موجودات بی‌جان مثل سنگ و کوه از انسان نادان می‌نالند، به این خاطر است که انسان نادان نزد کسی آبرو و مقامی ندارد.

تعداد جمله ← ۲ جمله، ۲ فعل: بنالد، ندارد

۱ توانا بود هر که دانا بود
۲ ز دانش دل پیر برنا بود

واژه ← بُرنا: جوان ≠ پیر

معنی ← هر کسی که دانش دارد در کارهایش تواناست و به وسیله‌ی علم و دانش است که دل انسان پیر، جوان می‌شود.

تعداد جمله ← ۳ جمله، ۳ فعل: بود، بود و بود

ابوالقاسم فردوسی

- فردوسی در سال (۳۲۹ ه.ق) در توس متولد شد.
- از دهقانان و ایرانیان اصیل بود و به زبان فارسی دلبسته بود.
- اثر برجسته‌ی او شاهنامه است که فردوسی برای سرودن آن سی سال از عمرش را سپری کرد.
- شاهنامه دارای ۵۰ هزار بیت است و در قالب مثنوی سروده شده است.
- شاهنامه شامل داستان‌های حماسی و اساطیری ایران است.

خلاصه‌نویسی

یعنی نوشتن خلاصه‌ی یک مطلب. برای نوشتن خلاصه‌ی یک مطلب، باید به چند نکته دقت شود:

- ۱- خواندن مطالب با دقت.
- ۲- خط کشیدن زیر نکته‌های مهم و اصلی.
- ۳- کوتاه کردن جمله‌های خیلی بلند به گونه‌ای که اصل مطلب از بین نرود.
- ۴- پیوند دادن جمله‌های مهم و اصلی با جمله‌های کوتاه شده.

پرسش‌های چهارگزینه‌ای

- ۱- گروه واژه‌های کدام گزینه همگی غیر ساده هستند؟
 (۱) پاکیزه‌تر - بیمارستان - طبیب - بزرگ
 (۲) شگفت‌زده - مهربان - پروردگار - کارگاه
 (۳) رازی - پرس‌وجو - بزرگان - خوش‌حال
 (۴) دانشمند - آویزان - استاد - نعمت
- ۲- به کدام واژه نمی‌توان پسوند «گار» ترکیب کرد؟
 (۱) آموزش
 (۲) آموز
 (۳) پرورد
 (۴) آفرید
- ۳- تعداد جمله‌های کدام بیت نادرست است؟
 (۱) به نام خداوند جان و خرد
 (۲) توانا بود هر که دانا بود
 (۳) به دانش‌گرای و بدو شو بلند
 (۴) خرد رهنمای و خرد دلگشای
 (۱) کزین برتر اندیشه بر نگذرد (۱)
 (۲) ز دانش دل پیر برنا بود (۳)
 (۳) چو خواهی که از بد نیابی گزند (۴)
 (۴) خرد دست گیرد به هر دو سرای (۳)
- ۴- شاعر توصیه می‌کند توسط علم و دانش چه چیزی را به‌دست بیاور؟
 «به دانش‌گرای و بدو شو بلند»
 (۱) مال و ثروت
 (۲) شهرت
 (۳) مقام بالا
 (۴) جاودانگی
- ۵- جمع کدام واژه نادرست است؟
 (۱) طبیب، اطبا
 (۲) شرط، شرایط
 (۳) کتاب، کتب
 (۴) قلب، قلوب
- ۶- عبارت زیر با کلمه‌های کدام گزینه کامل می‌شود؟
 «شاهنامه دارای هزار بیت است و در قالب سروده شده است.»
 (۱) ۵۰ - مثنوی
 (۲) ۵۰ - قصیده
 (۳) ۶۰ - قصیده
 (۴) ۶۰ - قطعه
- ۷- رابطه‌ی معنایی واژه‌ها در کدام گزینه مانند واژه‌های «گمنام و بلندآوازه» است؟
 (۱) کهن و قدیمی
 (۲) سربلندی و افتخار
 (۳) عالم و جاهل
 (۴) شوق و اشتیاق
- ۸- در عبارت زیر چند کلمه‌ی جمع به‌کار رفته است؟
 «با رسیدن گوشت‌ها، طبیب بزرگ شهر دستور داد تا آن‌ها را در نقاطی از شهر از شاخه‌ی درختان آویزان کنند و بعد گفت: اکنون به خانه‌هایتان برگردید.»
 (۱) ۳
 (۲) ۴
 (۳) ۲
 (۴) ۵
- ۹- کدام یک از صفت‌های زیر صفت فاعلی است؟
 (۱) مهربان
 (۲) کردگار
 (۳) بلندآوازه
 (۴) سربلند
- ۱۰- گروه واژه‌های کدام گزینه همگی ساده هستند؟
 (۱) گوشت‌ها - کتاب - شهر - طبیب
 (۲) خانه - آویزان - کار - سخن
 (۳) نعمت - پروردگار - دانا - میهن
 (۴) کباب - بدبو - سالم - دستور
- ۱۱- شعر «خرد رهنمای و خرد دلگشای» سروده‌ی کدام شاعر و در چه قالبی است؟
 (۱) سعدی - مثنوی
 (۲) سعدی - قصیده
 (۳) فردوسی - مثنوی
 (۴) فردوسی - قصیده

۱۲- در عبارت زیر چند صفت به کار رفته است؟

«از خدای بزرگ می‌خواهیم به ما یاری رساند، پروردگار مهربان به ما نعمت‌های فراوانی داده است و ما باید برای سربلندی میهن عزیزمان تلاش کنیم.»

1 (F) 4 (W) 3 (Y) 2 (I)

۱۳- کدام بیت در قالب مثنوی سروده نشده است؟

۱) به دانش گرای و بدو شو بلند
 ۲) زندگی ترکیب شادی با غم است
 ۳) برو کار می کن مگو چیست کار
 ۴) کودکی گفت من چه کار کنم
 چو خواهی که از بد نیابی گزند
 دوست می دارم من این پیوند را
 که سرمایه ی جاودانی است کار
 تا به آن کار افتخار کنم

۱۴- نوع کدام جمله از نظر مفهوم با بقیه‌ی گزینه‌ها متفاوت است؟

(۱) خرد دست گیرد به هر دو سرای
(۲) ز نادان بنالد دل سنگ و کوه
(۳) به دانش گرای و بدو شو بلند
(۴) توانا بود هر که دانا بود

۱۵- موضوع کتاب شاهنامه در کدام گزینه آمده است؟

(۱) اخلاقی
(۲) عارفانه
(۳) داستان‌های عاشقانه
(۴) داستان‌های حماسی و اساطیری

۱۶- به گروه واژه‌های کدام گزینه می‌توان پسوند «گار-گر» افزود؟

(۱) زر - پرورش - خاک - یاد
(۲) کوزه - حيله - دانش - ستم
(۳) آموز - مس - سفال - آفرید
(۴) آفرید - داد - اندوه - بازی

۱۷- کدام گزینه در مورد بیت زیر نادرست است؟

«به نام خداوند جان و خرد
کزین برتر اندیشه برنگذرد»

(۱) قافیه‌ها: خرد و برگ‌گذرد
(۲) تعداد جمله: ۳ جمله
(۳) فعل حذف شده: یک فعل
(۴) مفهوم بیت: عقل انسان نمی‌تواند آن گونه که باید خداوند را بشناسد.

۱۸- گروه واژه‌های کدام گزینه مترادف نیستند؟

(۱) معروف - بلند آوازه - مشهور
(۲) شکوه - شوکت - عظمت
(۳) فاسد - خشکیده - کثیف
(۴) بسیار - فراوان - زیاد

۱۹- در میان واژه‌های زیر معنی چند واژه نادرست است؟

«خرد: عقل / بُرنا: پیر / سرا: دنیا / گرمابه: حمام / شکوه: وسعت / گزند: آسیب / جان: روح / رازی: اهل ری / طبیب: پزشک»

$\Psi(\Phi)$ $\Gamma(\Psi)$ $\Phi(\Upsilon)$ $\Upsilon(\Gamma)$

۲۰- گروه واژه‌های کدام گزینه همگی با یسوند ساخته شده‌اند؟

(۱) کارگاه - بیمارستان - بزرگان - روزگار
(۲) آویزان - رفت و آمد - مسگر - کوهستان
(۳) دانشمند - دانا - رفتگر - ایرانی
(۴) مهربان - تنومند - ناراحت - علی‌وار

پاسخ‌های تشریحی

- ۱- گزینه‌ی ۲ واژه‌های غیر ساده عبارت‌اند از: شگفت + زد + ه، مهر + بان، پرورد + گار، کار + گاه. واژه‌های طبیب، بزرگ، بزرگان، استاد و نعمت در گزینه‌های دیگر ساده هستند (علامت‌های جمع مثل: «ها»، «ان» و «ات» پسوند حساب نمی‌شوند).
- ۲- گزینه‌ی ۱ به واژه‌های دیگر می‌توان پسوند «گار» را ترکیب کرد: آموز + گار، پرورد + گار و آفرید + گار.
- ۳- گزینه‌ی ۱ بیت اول دارای ۲ جمله است، ۱ فعل حذف شده است (به نام خداوند جان و خرد شعرم را شروع می‌کنم) و ۱ فعل: برنگذرد.
- ۴- گزینه‌ی ۳ شاعر در این بیت سفارش می‌کند که به وسیله‌ی کسب علم و دانش، مقام و جایگاه بالا به‌دست بیاورید.
- ۵- گزینه‌ی ۳ جمع کلمه‌ی شرط، شروط است.
- ۶- گزینه‌ی ۱ شاهنامه دارای ۵۰ هزار بیت است و در قالب (مثنوی) سروده شده است.
- ۷- گزینه‌ی ۳ واژه‌های عالم و جاهل مانند گمنام و بلندآوازه مخالف و متضاد هم هستند.
- ۸- گزینه‌ی ۴ در عبارت ۵ واژه‌ی جمع به کار رفته است که عبارت‌اند از: گوشت‌ها، آن‌ها، نقاط، درختان و خانه‌ها.
- ۹- گزینه‌ی ۲ کلمه‌ی کردگار صفت فاعلی است، زیرا با پسوند «گار» ساخته شده است و بر شخص کننده‌ی کار دلالت می‌کند: کسی که خلق می‌کند. صفت فاعلی صفتی است که معنی شخص انجام دهنده‌ی کار می‌دهد.
- ۱۰- گزینه‌ی ۱ واژه‌های آویزان، پروردگار، دانا و بدبو در گزینه‌های دیگر غیر ساده هستند.
- ۱۱- گزینه‌ی ۳ شعر «خرد رهنمای و خرد رهگشای» سروده‌ی ابوالقاسم فردوسی و در قالب مثنوی است.
- ۱۲- گزینه‌ی ۳ در عبارت، چهار صفت به کار رفته است که عبارت‌اند از: بزرگ، مهربان، فراوان و عزیز.
- ۱۳- گزینه‌ی ۲ زیرا در این بیت هر دو مصراع قافیه‌ی مشترک ندارند. اما در بیت‌های دیگر هر دو مصراع هم‌قافیه‌اند: بیت اول ← بلند و گزند
بیت سوم ← چیست و است
بیت چهارم ← کار و افتخار
- ۱۴- گزینه‌ی ۳ زیرا این جمله امری (دستوری) است، اما جمله‌های دیگر خبری هستند.
- ۱۵- گزینه‌ی ۴ موضوع کتاب شاهنامه داستان‌های حماسی و اساطیری است.
- ۱۶- گزینه‌ی ۳ به تمام واژه‌های این گزینه می‌توان پسوند «گار» یا «گر» را افزود: آموز + گار، مس + گر، سفال + گر، آفرید + گار
اما به واژه‌های پرورش، خاک، دانش و اندوه در گزینه‌های دیگر نمی‌توان این پسوندها را افزود.
- ۱۷- گزینه‌ی ۲ بیت دارای ۲ جمله است، ۱ فعل حذف شده و فعل برنگذرد.
- به نام خداوند جان و خرد (شعرم را آغاز می‌کنم) خدایی که اندیشه‌کزین برتر (برنگذرد).
- ۱۸- گزینه‌ی ۳ واژه‌ی کثیف با واژه‌های فاسد و خشکیده هم‌معنی نیست.
- ۱۹- گزینه‌ی ۴ در میان واژه‌ها معنی سه واژه نادرست است: برنا (جوان)، سرا (خانه)، شکوه (عظمت)
- ۲۰- گزینه‌ی ۳ واژه‌ها همگی با پسوند ساخته شده‌اند:
دان + ش + مند رُفت + گر
دان + ا ایران + ی